Africa

Africa	
Continent	
Entidat	Continent
Superficie • Total	Posición 2º de 7 30.221.532 km²
Población • Total • Densidat	Posición 2º de 7 1.340.598.147 hab. (2020) 30,51 hab/km²
Estatos	53
Zonas horarias	UTC-1 a UTC+4
Chentilicio	Africán/a

Africa ye un d'os cinco continents, chunto con Europa, Asia, America y Oceanía. Muga a lo norte con a mar Mediterrania que la desepara d'Europa, a l'ueste con l'ocián Atlantico y a l'este con a mar Roya (que la desepara d'Asia), l'ocián Indico y Asia a traviés d'a canal de Suez. O continent africán tien una superficie de 30.221.532 km² (ye o segundo continent por a suya superficie) y una población de 1.000.010.000 d'habitants (tamién ye o segundo continent por a suya población, con o 16,14% d'os habitants d'o planeta), con una densidat de población de 30,51 hab/km². En fan parte 48 países (encluyendo-ie a isla de Madagascar, a mas gran d'as islas africanas) y 53 (encluyendo-ie tamién as islas y archipielagos).

Ye un continent con muita importancia ta la Historia, que gosa estar considerato l'orichen de l' *Homo sapiens* u mesmo d'a familia d'os *Hominidae*, seguntes os chacimientos localizatos por os arqueologos en Etiopía, Kenia u Tanzania, amás d'atros chacimientos menors en países como Sudafrica. Ye tamién uno d'os puestos a on naixió l'actual civilización, en a val d'o río Nilo, con a civilización de l'Antigo Echipto, que yera en contacto con as civilizacions d'Orient Meyo y con as civilizacions d'a mar Mediterrania, como l'Antiga Grecia u l'Antiga Roma. Antiparte, en o sieglo XIX as potencias europeas establioron as suyas colonias en o continent, quedando nomás Liberia y Etiopía como as solas nacions independients, dica o proceso de descolonización en os anyos 1960, quan a mayor parte d'os territorios africans plegoron a la suya independencia. Dende ixe inte, o continent ha padeixito freqüents guerras (mas que mas guerras civils) y dende os anyos 1970 una constant situación de sequera en o centro-norte d'o continent, estando amás uno d'os puestos d'o mundo a on mas s'ha estendillato a SIDA, que ye en bells países una important causa de mortalidat.

A climatolochía d'o continent ye muit variata, con clima templato en as costas d'a mar Mediterrania y a o sud, en Sudafrica, climas calidos y diserticos en os tropicos y climas calidos y humidos en o equador terrestre, encara que una caracteristica común a totz ixes climas ye o feito que no bi ha en Africa ni plevias regulars ni grans montanyas que puedan templar o clima con cheleras u nieu, estando asinas a sola influencia dulcificadora d'o clima a que tien o suyo orichen en as mars y ocians exteriors. Tampoco no tien pas un rete desenvolicato de ríos, estando nomás ríos importants o río Nilo, que dende o o suyo naixedero en o centro-este d'o continent puya enta o norte ta desauguar en a mar Mediterrania, o río Congo, que dende o centro d'o continent marcha enta l'ueste dica l'ocián Atlantico, o río Nícher, que drena a parte centro-oriental d'o continent desauguando en o golfo de Guinea y o río Zambezi, o solo d'os grans ríos d'o continent que desaugua en l'Ocián Indico.

Contenius

Mapa d'Africa.

Etimolochía

Encara que no gosa trobar-se una opinión unanime, sí ye platero que o nombre d'Africa provién d'o latín.

Seguntes una teoría, o suyo nombre deriva d'o nombre d'un viento d'a peninsula italica, l' *africus*, que designaba en a Campania a un viento humido que proveniba de Cartago. Cal parar cuenta que basicament, os romans no designaban con o nombre d' *Africa* mas que a la parti occidental d'Africa d'o Norte, ye decir alto u baixo l'actual Tunicia.

Seguntes una segunda teoría, o continent recibió o suyo nombre d'o nombre d'una tribu berber, a tribu d'os Banu Ifren. O suyo antipasato eponimo yera *Ifren*, con un termin relacionato con as esplugas. Antiparte, Ifri ye o nombre d'una antiga diosa berber.

Cheografía

*Ta más detalles, veyer l'articlo **Cheografía d'Africa**.*

Cheografía fisica

O continent africán muga a lo norte con a mar Mediterrania que la desepara d'Europa, a l'ueste con l'ocián Atlantico y a l'este con a mar Roya (que la desepara d'Asia), l'ocián Indico y Asia a traviés d'a canal de Suez. Dende o suyo cabo septentrional, que se troba en Tunicia, dica o suyo cabo meridional, que se troba en Sudafrica, o continent s'estendilla 8.000 km, y dende o suyo cabo occidental en Cabo Verde dica o suyo cabo oriental en Somalia, alto u baixo 7.400 km. O continent africán tien una superficie de 30.221.532 km² (estando o segundo continent por a suya superficie) y una población de 1.000.010.000 d'habitants (tamién ye o segundo continent por a suya población, con o 16,14% d'os habitants d'o planeta), con una densidat de población de 30,51 hab/km². En fan parte 48 países (encluyendo-ie a isla de Madagascar, a mas gran d'as islas africanas) y 54 (encluyendo-ie tamién as islas y archipielagos). O país con una superficie mas gran ye Sudán, que ye o 10^{eno} d'o mundo (antis d'independizar-se o Sudán d'o Sud, que h esdevenito o 54^{eno} estato independient d'Africa).

Mapa de Madagascar, que ye a mayor d'as islas d'o continent africán.

O suyo litoral no tien accidents destacatos, encara que sí que cal charrar d'o golfo de Guinea, que se troba en a parte occidental d'o continent, en l'ocián Atlantico. Entre as suyas islas, cal destacar Madagascar (que ye a mas gran d'as islas d'o continent), as islas Canarias, as islas de Cabo Verde, Socotora, Zanzíbar, Reunión u as Comoras.

Tampoco no tiene Africa muitas montanyas d'altarias importants, encara que cal destacar o Kilimanjaro y o mont Kenia, con mas de 5.000 metros d'altaria sobre o ran d'a mar.

Os suyos ríos principals son o río Nilo (o mas largo d'o mundo), o río Congo, o río Nícher y o río Zambezi. Tamién cal citar bellos lacos, como o laco Victoria, o laco Malawi y u laco Tanganyka.

Cheografía humana

A distribución d'a población d'o continent africán no ye pas homochenia, por a gran diferenciación en as condicions climatolochicas. Asinas, parte d'o continent ye un disierto, como o disierto d'o Sahara u o disierto d'o Kalahari, y en atras grans partes d'o continent a existencia de selvas tropicals fa imposibles as grans concentracions humanas, que en ixas condicions se troban mas que mas en a val d'o río Nilo, que trescruza de sud enta norte a parti occidental d'Africa.

Africa ye o continent que poseya una mayor tasa de creixencia d'a población, con un 2,9% en os anyos 1975-1980 y un 3% en os anyos 1980-1990, a conseqüencia d'una alta tasa de natalidat (44 por mil en 1986-1990), encara que ixe aumento de población queda mitigato por una alta tasa de mortalidat infantil, que reduz l'asperanza de vida meya d'os africans dica las 53 anyadas de vida.

Africa ye un continent con una gran variedat lingüistica, y s'estima que se i charran arredol de 1.000 luengas diferents, a mayor parte con menos de 100.000 fablants. Debito a ista gran fragmentación lingüisitica, en a mayor parte d'os nuevos estatos establitos con o proceso descolonización mientres os anyos 1960 y os anyos 1970 han adoptato como luengas oficials a luenga de l'antiga metropoli; as excepcions en son os países de luenga arabe en Africa d'o Norte y bellos atros países, como Tanzania (con o swahili), Etiopia (con l'idioma amarico) y Somalia (con l'idioma somalí). J.H.Greenberg proposó en 1963 una división d'as luengas africanas en quatre grans familias lingüisticas: as luengas afro-asiaticas (con as luengas semiticas, as luengas echipcias, as luengas berbers, as luengas chadicas, as luengas cusitas y as luengas omoticas), as luengas nilotico-saharianas, as luengas khoisan y as luengas nichero-kordofanianas.

Mapa que amuestra as luengas oficials en os estatos africans.

Respective d'a relichión, l'Islam dentró en Africa dende zaguerías d'o sieglo VII con as conquiestas arabes de l'Africa d'o Norte, y dende ista redolada s'estendilló enta o sud a traviés d'as rotas comercials por o disierto d'o Sahara y por a mar Roya y l'ocián Indico. O cristianismo, que yera present en o norte d'Africa dende as suyas mesmas oríchens, despareixió con a conquiesta arabe sin estar capable d'estendillar-se enta o sud, con a excepción d'Etiopía, y quasi heba desapareixito dica que dende a segunda metat d'o sieglo XIX tornoron a amostrar-lo misioners europeus. Actualment arredol d'un 40-45% d'a población africana profesa l'islamismo, un 40-45% os diferents ritos cristians y la resta conservan l'animismo anterior a la introducción d'ixas dos relichions monoteístas.

Respective d'as razas, se i puet trobar en Africa tipos racials prou esferenciatos, con un norte y un disierto d'o Sahara de raza blanca composato por os países arabes, un amplo grupo de raza negra en o sud y o centro d'o continent, con un reducito grupo de raza amariella en a isla de Madagascar. Antiparte, dende o sieglo XVII s'establió en o sud d'o continent, mas que mas en l'actual Sudafrica, una ampla presencia de blancos, os ditos afrikaans, d'orichen mas que mas neerlandés.

Países

En Africa se gosa distinguir entre l'Africa d'o Norte y l'Africa subsahariana (tamién dita de vegatas *Africa negra*, y aintro d'ista zaguera trobamos l'Africa Occidental, l'Africa Oriental, l'Africa Central y l'Africa Austral, cadaguna con caracteristicas propias.

En l'Africa d'o Norte predomina d'una man a raza blanca, a luenga arabe y a relichión islamica; tanimientres, en l'Africa subsahariana predomina a raza negra, con menos presencia de l'arabe (a excepción de zonas amanatas a o norte d'o continent) y a on a presencia d'a relichión islamica coexiste con os cultos animistas y con o cristianismo, encara que l'islamismo ye predominant en l'Africa Oriental y Central (con a notable excepción d'Etiopia).

País o territorio, con a suya bandera	Superficie (km²)	Población (2002)	Densidat de población (hab/km²)	Capital
Africa Oriental:				
Burundi	27.830	8.090.068	229,0	Bujumbura
Comoras	2.170	690.948	283,1	Moroni
Chibuti	23.000	768.900	20,6	Chibuti
Eritrea	121.320	4.465.651	36,8	Asmara
Etiopia	1.127.127	74.777.981	60,0	Addis Abeba
Kenia	582.650	34.707.817	53,4	Nairobi
Madagascar	587.040	18.595.469	28,1	Antananarivo
Malawi	118.480	13.013.926	90,3	Lilongwe
Mauricio	2.040	1.200.206	588,3	Port Louis
Mozambique	801.590	19.686.505	24,5	Maputo
Ruanda	26.338	8.648.248	280,9	Kigali
Seychelles	455	83.688	176,0	Victoria
Somalia	637.657	7.753.310	12,2	Mogadixo
Sudán d'o Sud[1]				Yuba
Tanzania	945.087	37.187.939	39,3	Dodoma

Uganda	236.040	24.699.073	104,6	Kampala
Zambia	752.614	9.959.037	13,2	Lusaka
Zimbabwe	390.580	11.376.676	29,1	Harare
Dependencias europeas en Africa Oriental:				
Islas Ixeminatas (Francia)	44	0	0	Saint-Denis
Mayotte (Francia)	374	201.234	456,9	Mamoudzou
Reunión (Francia)	2.512	787.584	296,2	Saint-Denis
Africa Central:				
Angola	1.246.700	10.593.171	8,5	Luanda
Camerún	475.440	16.184.748	34,0	Yaoundé
Republica Centroafricana	622.984	3.642.739	5,8	Bangui
Chad	1.284.000	8.997.237	7,0	N'Djamena
Republica d'o Congo	342.000	2.958.448	8,7	Brazzaville
Republica Democratica d'o Congo	2.345.410	55.225.478	23,5	Kinshasa
Guinea Equatorial	28.051	498.144	17,8	Malabo
Gabón	267.667	1.233.353	4,6	Libreville
Sant Tomé y Prencipe	1.001	170.372	170,2	São Tomé
Africa d'o Norte:				
Alcheria	2.381.740	32.277.942	13,6	Alcher
Echipto	1.001.450	70.712.345	70,6	O Caire
Libia	1.759.540	5.368.585	3,1	Tripoli
Marruecos	446.550	31.167.783	69,8	Rabat
Sahara Occidental[2]	266.000	256.177	1,0	L'Aaiún
Sudán	2.505.810	37.090.298	14,8	Jartum
Tunicia	163.610	9.815.644	60,0	Túniz
Dependencias europeas en Africa d'o Norte:				
Canarias (Espanya)	7.492	1.694.477	226,2	Las Palmas de Gran Canaria
Ceuta (Espanya)	20	71.505	3.575,2	—
Madeira (Portugal)	797	245.000	307,4	Funchal
Melilla (Espanya)	12	66.411	5.534,2	—
Africa Austral:				
Botswana	600.370	1.591.232	2,7	Gaborone

Lesoto	30.355	2.207.954	72,7	Maseru
Namibia	825.418	1.820.916	2,2	Windhoek
Sudafrica	1.219.912	43.647.658	35,8	Pretoria
Swazilandia	17.363	1.123.605	64,7	Mbabane
Africa Occidental:				
Benín	112.620	6.787.625	60,3	Porto-Novo
Burkina Faso	274.200	12.603.185	46,0	Ouagadougou
Cabo Verde	4.033	408.760	101,4	Praia
Costa de Vori	322.460	16.804.784	52,1	Abidjan, Yamoussoukro
Gambia	11.300	1.455.842	128,8	Banjul
Ghana	239.460	20.244.154	84,5	Accra
Guinea	245.857	7.775.065	31,6	Conakry
Guinea-Bissau	36.120	1.345.479	37,3	Bissau
Liberia	111.370	3.288.198	29,5	Monrovia
Mali	1.240.000	11.340.480	9,1	Bamako
Mauritania	1.030.700	2.828.858	2,7	Nouakchott
Nícher	1.267.000	10.639,744	8,4	Niamey
Nicheria	923.768	129.934.911	140,7	Abuja
Senegal	196.190	11.343.328	57,8	Dakar
Sierra Leone	71.740	5.614. 743	78,3	Freetown
Togo	56.785	5.285.501	93,1	Lomé
Dependencias europeas en Africa Occidental:				
Santa Helena (Reino Unito)	410	7.317	17,8	Jamestown
Total	**30.368.609**	**843.705.143**	**27,8**	

Historia

*Ta más detalles, veyer l'articlo **Historia d'Africa**.*

Prehistoria y Edat Antiga

Os grans imperios africans

En Africa de l'ueste, dende o sieglo VI dica principios d'o siguient milenio, a gran actividat comercial y a fertilidat d'a suya tierra, favoreixioron a emerchencia de poderosos reinos y imperios, como por eixemplo o reino Mossi, a civilización Nok, o imperio de Mali, l'Oba de Benin, o reino de Kanem-Bornou, o Dahomey, o reino d'Oyo, o imperio Ashanti, o imperio de Ghana, o imperio Songhai, o imperio Djolof, o imperio Kongo, o imperio peul de Macina, o reino bambara de Segou u o imperio Monomotapa.

O establimiento d'o imperio de Mali, tamién dito Mandé u Manden, ye sin garra dadalo uno d'os mas grans escaicimientos d'a historia d'Africa. Se produció en 1235, quan Soundiata Keïta ganó con o suyo exercito a batalla de Kirina[3]. Soundiata esdevenió alavez "rei de reis" u "emperador", y se li considera como a uno d'os mas grans herores de toda Africa, encara que a transmisión oral d'a suya historia haiga puesto contribuir a que a suya vida tienga as caracteristicas propias d'un heroe de cuento. Dotó a lo suyo imperio d'una constitución, a carta de Kurukan Fuga u carta d'o Manden en 1236, que en bellos aspectos s'amana a una declaración de dreitos humans. Ista carta, que s'ha trensmitito oralment de cheneración en cheneración, reculle entre d'atros o dreito a la vida, a preservación d'a integridat fisica, a tolerancia, o respeto respective d'os sabios y marabouts, o prencipio d'educación d'os ninos por parte de totz, l'asociación d'as mullers a la vida politica, o buen trato respective d'os esclavos, etc. Mesmo se i fa mención d'una supresión d'a esclavitud, encara que ista institución continuó existindo *de facto*. A carta da igualment reglas economicas, y tamién respective d'a guerra.[4][5]

Mapa de l'Africa pre-colonial

A l'este, o reino d'Etiopia continó con o reino d'Axum, que desembolicó relacions comercials entre Africa, Orient Meyo y a India.[6].

Ta rematar, en Africa austral, que alazetalment tera ocupata por os pueblos khoisan y dimpués por os bantús, o Gran Zimbabwe, centro d'o imperio Monomotapa, i amanixe dende o sieglo IV.

Bellas federacions mas laxas de ciudatz-estato, como por eixemplo os yorubas y os haussa, tamién existioron, encara que a mayor parte d'istos reinos desapareixioron u a lo menos perdioron parte d'o suyo esplendor con a presencia d'os europeos en os puertos d'o golfo de Guinea.[7].

Economía

Ta más detalles, veyer l'articlo ***Economía d'Africa****.*

En a suya condición d'antigas colonias europeas, a mayoría d'os países africanos mantienen estreitas relacions economicas con a Unión Europea.

S'ha creyato una organización supranacional pareixita a la UE, dita Unión Africana, d'a que en fan parte a totalidat d'estatos africans, con a excepción de Marruecos, que no reconoix a la Republica Arabe Saharaui Democratica que sí que en fa parte, en estar reconoixita por a resta de países africans.

A mayor parte d'os países africans se troban en una situación economica prou feble, en vivir alto u baixo o 50% d'a población africana con una baxisma renda per capita, mesmo inferior a un dólar estatounitense por día. Por ixo se considera que son países subdesembolicatos, estando en Africa la mayor parte de países d'o Tercer Mundo u "en vías de desembolique" seguntes a terminolochía economica. De feito, o Producto Interior Bruto d'Africa ye nomás o 2,6 d'o PIB mundial.

Recursos naturals

Sindembargo, Africa ye un continent prou rico en recursos naturals. Mientres a colonización europea, se fació a explotación d'os recursos mas fácils d'obtener, destacando-ne l'oro, o vori d'os alifants, as piedras preciosas (destacando-ne diamant, pero tamién d'atras) u las fustas preciosas u semi-preciosas. Os diamants, o petrolio, o gas natural y a menería en cheneral han esdevenito mas freqüents dimpués d'a independencia,

pero a manca de capitals t'a suya explotación ha feito que ixos recursos gosen estar propiedat d'interpresas foranas, mas que mas d'Europa y d'Estatos Unitos, feito que condiciona a vida politica africana dende os anyos 1960.

Un diamant d'una mena de Sudafrica.

O sector d'a industria ye quasi inexistent en Africa, con as excepcions de Sudafrica, Echipto, Tunicia y Marruecos.

Vinclos externos

- Se veigan as imáchens de Commons sobre **Africa**.

Referencias

1. Independient dende 2011 de Sudán.
2. O Sahara Occidental ye reivindicato como país independient por a Republica Arabe Saharaui Democratica, qui administra a parte libre d'o territorio (un 20%), y por Marruecos, que ocupa o 80 % restant. A ONU lo considera un territorio no autonomo.
3. **(fr)** Abdoulaye Diarra: *Démocratie et droit constitutionnel dans les pays francophones d'Afrique noire : le cas du Mali depuis 1960* (http://books.google.fr/books?id=8lVSKb91EPUC&pg=PA18&dq=1235+Soundiata+Ke%C3%AFta+kirina&hl=fr&ei=rlq-ToWiGZSo8AP35oCQBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CDMQ6AEwAA#v=onepage&q=1235%20Soundiata%20Ke%C3%AFta%20kirina&f=false), éd. KARTHALA, 2010, p.18.
4. **(fr)** DIALLO Boubacar Séga: *L'empire du Mali* (http://www.histoire-afrique.org/article163.html), Universidat de Bamako.
5. *Tiken Jah Fakoly - L'Afrique ne pleure plus, elle parle.*, Les arènes, 2008, p.12, 16-19.
6. **(en)** Dr. Richard Pankhurst: *Ethiopia Across the Red Sea and Indian Ocean* (http://www.civicwebs.com/cwvlib/africa/ethiopia/pankhurst/ethiopia_across_red_sea_&_indian_ocean.htm), 1999: conchunto de 3 articlos publicatos en o diario etiope *Addis Tribune* sobre as relacions entre Etiopia y os países de l'ocián Indico mientres os periodos de l'Antigüidat y os alazetz d'a Edat Meya, mas que mas con a India.
7. **(fr)** MSN Encarta (http://fr.encarta.msn.com/encyclopedia_761572628_6/Afrique.html)

Estatos d'Africa

Alcheria | Angola | Benín | Botswana | Burkina Faso | Burundi | Cabo Verde | Camerún | Chad | Chibuti | Comoras | Costa de Vori | Echipto[1] | Eritrea | Eswatini | Etiopia | Gabón | Gambia | Ghana | Guinea | Guinea-Bissau | Guinea Equatorial | Kenia | Lesoto | Liberia | Libia | Madagascar | Malawi | Mali | Marruecos | Mauricio | Mauritania | Mozambique | Namibia | Nícher | Nicheria | Republica Centroafricana | Republica d'o Congo | Republica Democratica d'o Congo | Ruanda | Sahara Occidental[2] | Sant Tomé y Prencipe | Senegal | Seychelles | Sierra Leone | Somalia | Somalilandia[2] | Sudafrica | Sudán | Sudán d'o Sud | Tanzania | Togo | Tunicia | Uganda | Zambia | Zimbabwe

Dependencias: Ascensión | Canarias | Ceuta | Madeira | Mayotte | Melilla | Pantelleria | Reunión | Santa Helena | Socotra | Tristán da Cunha

[1] Parcialment en Asia. [2] Parcialment reconoixito u en disputa